

प्र० उत्तम पुरुष किसे कहते हैं?

उ० जिन शब्दों से बात को कहने वाले का बोध हो, वे शब्द उत्तम पुरुष कहलाते हैं।
दूसरे शब्दों में जिनका प्रयोग वक्ता स्वयं से लिख करता है, वे उत्तम पुरुष कहलाते हैं।

प्र० उत्तम पुरुष के सर्वनाम शब्द क्या हैं?

उ० उत्तम पुरुष के सर्वनाम शब्द अहम् (मैं), आवाम् (हम दोनों) वयम् (हम सब) हैं।

अभ्यास:

2 क्रिया वचन —

लिठ्ठावः - लट लकार उत्तम पुरुष द्विवचन।

भवादि - लट लकार उत्तम पुरुष एक वचन।

वृत्पावः - लट लकार उत्तम पुरुष द्विवचन।

पिबामः - लट लकार उत्तम पुरुष बहुवचन।

गच्छामि - लट लकार उत्तम पुरुष एक वचन।

भवावः - लट लकार उत्तम पुरुष द्विवचन।

लिखित -

हि-दी अनुवाद -

रु अहम्, छात्रः आस्मि।

उ० मैं छात्र हूँ।

रु अहम्, पठामि।

उ० मैं पढ़ता हूँ।

(ग) आवाग गच्छावः ।
उ० हम दोनों जाते हैं ।

(घ) वयम् क्रीडामः ।
उ० हम सब खेलते हैं ।

उ० अहम् लिखामि ।
उ० मैं लिखता हूँ ।

च आवाग पिबामः ।
उ० हम दोनों पीते हैं ।

द वयम् रक्षामः ।
उ० हम सब रक्ष्य करते हैं ।

२. रिक्त स्थान -

(क) अहम् पठामि ।

(ख) आवाग गच्छावः ।

ग वयम् द्वाराः सीत ।

द अहम् द्वाराः अस्मि ।

उ० वयम् लिखामः ।

(घ) अहम् ईश्वरं नमामि ।

3. मिलान -

- क अहम् पठामि ।
 ख वयम् नमामः ।
 ग आवागं गच्छामः ।
 घ वयम् पश्यामः ।
 ङ अहम् श्यायामि ।
 च आवागं पिबामः ।

4. संस्कृत में अनुवाद -
 क हम देखते हैं ।

ख वयम् इसामः ।
 में जाता हूँ ।

ङ अहम् गच्छामि ।
 ग हम दोनों पढ़ते हैं ।

उ० आवागं पठामः ।
 में लिखता हूँ ।

उ० अहम् लिखामि ।
 उ० हम भारतीय हैं ।

उ० वयम् भारतीयों से-त ।
 य में विद्यार्थी हूँ ।

उ० अहम् दागः आरिम् ।

5. शुद्ध रिजिर -

क अहम् गच्छति ।

शुद्ध उ० अहम् गच्छामि ।

ख वयम् पठति ।

शुद्ध वयम् पठामः ।

ग आवाग लिखामः ।

शुद्ध आवाग लिखावः ।

घ अहम् नमसि ।

शुद्ध अहम् नमामि ।

ङ वयम् दृशति ।

शुद्ध वयम् दृशामः ।

च आवाग पश्याति ।

शुद्ध आवाग पश्यावः ।

द्वितीय वृत्ति परीक्षण - 3

① चित्र देखकर -

आवाग लिखावः । यूयम् गायथ । त्वम् पठसि ।

अजा अस्ति । युवाम् क्रीडथ । अश्वाः प्रावन्त ।

पगाणि पतन्ति । तौ पठतः । बालिका नृत्याते ।

② स्थानों में पूर्ति - - -

क	तौ पठन्ति ।	(ख)	तौ ख्यादतः ।
ग	यूयम् पश्यथ ।	(घ)	त्वम् कुजसि ।
ङ	सः नम्राते ।	(च)	अहम् क्रीडामि ।
ट	वयम् पिषावः ।	(ज)	आवाग गच्छामः ।

3 शुद्ध वाक्य -

(क)	तौ पिपीलिकाः अस्ति ।
शुद्ध	तौ पिपीलिकाः सन्त ।
ख	वयम् स्मरति ।
शुद्ध	वयम् स्मरामः ।
ग	सैनिकः रक्षन्ति ।
शुद्ध	सैनिकः रक्षते ।
घ	युवाम् वदतः ।
शुद्ध	युवाम् वदथः ।

- उ० त्वम् लिखात् ।
 शुद्ध त्वम् लिखासि ।
 च अहम् बालः आसि ।
 शुद्ध अहम् बालः आसिम् ।

५. हिन्दी अनुवाद -

- (क) अहम् पश्यामि । मैं देखता हूँ ।
 (ख) त्वम् खादसि । तुम खाते हो ।
 (ग) अध्यापकाः लिखन्ति । अध्यापक लिखते हैं ।
 (घ) पितुः सुजाते । कोयल सुजाती है ।
 (ङ) वयम् कृषकाः स्मः । हम किसान हैं ।
 च तौ खादतः । तुम दोनों खाते हो ।

अभ्यास :

1. कुली - गारवाहकः
2. सुनार - स्वर्णकारः
3. किसान - कृषकः
4. कर्जो - सौचिकः
5. बगीचा - उद्यानं

संस्कृत में

- अ) खेती करने वाला - कृषकः
- इ) पग लाने ले जाने वाला - पगवाहकः
- उ) मिठाई बनाने वाला - मिठान्नपाचकः
- ए) कपड़े सिलने वाला - सौचिकः

संस्कृत में उत्तर -

- 1) राजकः किम् करोति ?
- उ) राजकः वस्त्राणि शालयति ।
- 2) सौचिकः किम् करोति ?
- उ) सौचिकः वस्त्राणि सीव्यति ।
- 3) अध्यापकः किम् करोति ?
- उ) अध्यापकः छात्रान् पाठयति ।
- 4) कृषकः किम् करोति ?
- उ) कृषकः कृषिम् करोति ।
- 5) मालाकारः किम् करोति ?
- उ) मालाकारः उद्यानं रक्षति ।

3. स्थान पूर्वा -

- (क) मालाकारः मालाम् रचयति ।
 (ख) सैनिकः रक्षां करोति ।
 (ग) पत्रवाहकः पत्रम् आनयति ।
 (घ) चिकित्सकः चिकित्सां करोति ।
 (ङ) मिठान-व्यापकः मिठान-व्यापि पचति ।

4. एक शब्द में

(क) यः आभूषणं रचयति ।	स्वर्णकारः
(ख) यः पत्राणि आनयति ।	पत्रवाहकः
(ग) यः वस्त्राणि ध्यालयति ।	रजकः
(घ) यः कृषिम् करोति ।	कृषकः
(ङ) यः दूतान् पाठयति ।	अध्यापकः

UNIT syllabus

LESSON - 10 To 13 Full

फल - शब्द रूप

र्यादे - लट् लकार धातुरूप
 पाक्षियों के नाम
 फलों के नाम